

BS/163/2013

**POSTRZEGANIE WŁASNEGO MIEJSCA
W STRUKTURZE SPOŁECZNEJ**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Pod względem statusu społecznego Polacy wykazują wyraźną tendencję do sytuowania się wokół środka skali (średnia na skali od 1 do 9 wynosi 4,21). W podziale na trzy warstwy społeczne, aż dwie trzecie badanych (67,9%) deklaruje się jako przedstawiciele warstwy średniej, nieco ponad jedna czwarta (27,3%) – jako reprezentanci warstwy niższej, a tylko nieliczni (2,4%) przypisują sobie wyższą pozycję społeczną.
- ▶ Na podstawie różnicy pomiędzy oceną aktualnego statusu społecznego i zajmowanego dziesięć lat wcześniej, korzystny bilans można odnotować w przypadku co piątego badanego, a niekorzystny – niemal co trzeciego. Co drugi respondent, posługując się 9-punktową skalą, sytuuje siebie obecnie dokładnie w tym samym punkcie co dziesięć lat wcześniej.
- ▶ Niezmiennie ponad połowa badanych zajmuje, w swoim odczuciu, wyższą pozycję niż ich dziadkowie (57% wskazań), a ponad dwie piąte respondentów ma poczucie społecznego awansu w stosunku do własnych rodziców (42%).
- ▶ Pod względem poczucia zamożności, władzy i prestiżu Polacy różnią się w niewielkim stopniu. Wyraźna większość zalicza się do średnio zamożnych (68%), cieszących się umiarkowanym szacunkiem społecznym (61%) oraz niemających wpływów ani władzy (89%).
- ▶ W pytaniu otwartym o przynależność do konkretnej grupy, klasy lub warstwy społecznej, większość ankietowanych (blisko 57%) wskazuje na grupy określające status materialny i wynikające z niego miejsce w strukturze społecznej. Najczęściej wymieniana jest klasa/warstwa średnia (44,8% wskazań).

W opracowaniu wykorzystano wyniki badania „Aktualne problemy i wydarzenia” (280) przeprowadzonego metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 5–12 września 2013 roku na liczącej 911 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski oraz badania „Aktualne problemy i wydarzenia” (281) przeprowadzonego metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 3–9 października 2013 roku na liczącej 1066 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Analiz pozycji społecznej – obecnej oraz zajmowanej w przeszłości, a także poczucia awansu lub degradacji w stosunku do rodziców i dziadków, dokonano na podstawie połączonych zbiorów danych z września i października, natomiast pozostałe analizy oparte są wyłącznie na wynikach z badania październikowego.

Cykliczne badania dotyczące zadowolenia z własnej sytuacji finansowej oraz z warunków bytu sugerują systematyczną poprawę w tym zakresie¹. Czy sytuacja ta wpływa na poczucie społecznego awansu? Po dziewięciu latach znów zapytaliśmy respondentów o to, jak oceniają swój status w strukturze społecznej oraz jak przedstawia się ich sytuacja w stosunku do sytuacji ich rodziców i dziadków². Sprawdziliśmy ponadto, do jakich grup, klas lub warstw społecznych Polacy obecnie się zaliczają oraz jak ich umiejscawianie się w strukturze społecznej ma się do samooceny w zakresie zamożności, władzy oraz prestiżu.

OCENA WŁASNEJ POZYCJI SPOŁECZNEJ

Zgodnie z wynikami naszych badań, w Polsce niezmiennie dominuje niska lub co najwyżej przeciętna ocena własnej pozycji społecznej. Na skali od 1 do 9, gdzie 1 oznacza warstwę (klasę) niską, a 9 – wysoką, ponad dwie piąte badanych (łącznie 44,7%) umiejscowiło się poniżej środka skali. Nieco mniejszy odsetek (40,5%) wskazał na wartość centralną, a tylko nieliczni (łącznie 12,4%) lokowali się powyżej środka. Średnia arytmetyczna ocen mierzona na skali od 1 do 9 również wskazuje na wartość nieco poniżej środka (4,21).

Dzieląc skalę na trzy części: warstwę niższą (punkty 1–3), średnią (punkty 4–6) oraz wyższą (punkty 7–9), można zauważyć, że Polacy wykazują wyraźną tendencję do lokowania się wokół środka skali. Tym samym aż dwie trzecie badanych (67,9%) stanowią osoby uważające się za przedstawicieli warstwy średniej, nieco ponad jedna czwarta (27,3%) za reprezentantów warstwy niższej, a tylko nieliczni (2,4%) przypisują sobie wyższą pozycję społeczną.

---

¹ Zob. komunikat CBOS „Zadowolenie z życia”, styczeń 2013 (oprac. M. Feliksiak).

² W opracowaniu wykorzystano wyniki badania „Aktualne problemy i wydarzenia” (280) przeprowadzonego metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 5–12 września 2013 roku na liczącej 911 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski oraz badania „Aktualne problemy i wydarzenia” (281) przeprowadzonego metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 3–9 października 2013 roku na liczącej 1066 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Analiz pozycji społecznej – obecnej oraz zajmowanej w przeszłości, a także poczucia awansu lub degradacji w stosunku do rodziców i dziadków, dokonano na podstawie połączonych zbiorów danych z września i października, natomiast pozostałe analizy oparte są wyłącznie na wynikach z badania październikowego.

Co istotne, od szesnastu lat proporcje tych trzech grup pozostają dość podobne, przy czym o ile w latach 1997–2004 nastąpił nieznaczny przyrost autoidentyfikacji z warstwą niższą i jednoczesny spadek wskazań na warstwę średnią, o tyle w ostatnich latach znów wzrosła liczba osób lokujących się wokół środka skali, zmalała zaś tych, które wybierały punkty wskazujące na niską pozycję społeczną. Przedstawiciele warstwy wyższej niezmiennie stanowią znikomy odsetek, w dodatku z niewielką tendencją malejącą. Średnia ocen po nieznacznym spadku w 2004 roku, powróciła do poziomu sprzed szesnastu lat.

Tabela 1

Niektórzy ludzie zajmują w naszym społeczeństwie wyższe, inni zaś niższe pozycje. Gdzie umieścił(a)by Pan(i) siebie? W której klasie i na którym miejscu?	Wskazania respondentów według terminów badań						
	1997		2004		2013		
	w procentach						
Warstwa* (klasa) niższa	1	3,1	27,6	6,8	35,4	5,1	27,3
	2	12,4		10,6		11,2	
	3	12,1		18,0		11,0	
Warstwa (klasa) średnia	4	16,9	63,2	14,3	59,2	17,4	67,9
	5	37,2		30,7		40,5	
	6	9,1		14,2		10,0	
Warstwa (klasa) wyższa	7	2,1	3,2	1,9	2,8	1,5	2,4
	8	0,7		0,7		0,6	
	9	0,4		0,2		0,3	
Trudno powiedzieć	6,1		2,5		2,5		
	Średnia ocen na skali 1–9 = 4,21 Odchylenie standardowe = 1,45		Średnia ocen na skali 1–9 = 4,09 Odchylenie standardowe = 1,58		Średnia ocen na skali 1–9 = 4,21 Odchylenie standardowe = 1,46		

* W roku 1997 w opisie skali występowały określenia „klasa wyższa” itd., a w latach 2004 i 2013 – „warstwa wyższa” itd.

Wartość średniej wskazuje na to, iż postrzeganie własnej pozycji w strukturze społecznej w największym stopniu zależy od poziomu wykształcenia respondentów, ich statusu zawodowego, sytuacji materialnej, a także od wieku i wielkości miejscowości zamieszkania. Respondenci zwykle tym wyżej lokują się na skali statusu społecznego, im są młodszy, lepiej wyedukowani, im większe osiągają dochody *per capita*, im lepiej oceniają własną sytuację materialną, a także im większa jest miejscowość, w której mieszkają. Pod względem statusu zawodowego średnia arytmetyczna przyjmuje najwyższą wartość dla przedstawicieli kadry kierowniczej oraz specjalistów wyższego i średniego szczebla, a ponadto dla prywatnych przedsiębiorców i pracowników administracyjno-biurowych. Z kolei najniższe wartości na skali zazwyczaj przypisują sobie respondenci najstarsi, najslabiej wykształceni, osiągający najniższe dochody *per capita*, w tym zwłaszcza renciści i emeryci.

Tabela 2

Cechy społeczno-demograficzne		Niektórzy ludzie zajmują w naszym społeczeństwie wyższe, inni zaś niższe pozycje. Gdzie umieścił(a)by Pan(i) siebie? W której klasie i na którym miejscu?	
		Średnia na skali od 1 do 9	Odchylenie standardowe
Ogółem		4,21	1,46
Płeć	Mężczyźni	4,24	1,44
	Kobiety	4,17	1,48
Wiek	18–24 lata	4,68	1,20
	25–34	4,57	1,33
	35–44	4,34	1,41
	45–54	3,97	1,51
	55–64	3,95	1,50
	65 lat i więcej	3,81	1,57
Miejsce zamieszkania	Wieś	3,96	1,53
	Miasto do 19 999	4,28	1,40
	20 000 – 99 999	4,26	1,38
	100 000 – 499 999	4,30	1,39
	500 000 i więcej mieszkańców	4,74	1,40
Wykształcenie	Podstawowe	3,70	1,59
	Zasadnicze zawodowe	3,83	1,40
	Średnie	4,30	1,35
	Wyższe	5,04	1,17
Status zawodowy	Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	5,17	1,14
	Średni personel, technicy	4,95	1,21
	Pracownicy adm.-biurowi	4,59	1,21
	Pracownicy usług	4,19	1,27
	Robotnicy wykwalifikowani	3,94	1,35
	Robotnicy niewykwalifikowani	4,02	1,58
	Rolnicy	3,75	1,45
	Pracujący na własny rachunek	4,63	1,05
	Renciści	3,59	1,65
	Emeryci	3,95	1,52
	Uczniowie i studenci	4,69	1,19
	Bezrobotni	3,91	1,39
	Gospodynie domowe i inni	4,05	1,65
Dochody per capita	Do 500 zł	3,71	1,53
	501–750	3,76	1,57
	751–1000	4,04	1,46
	1001–1500	4,16	1,38
	Powyżej 1500 zł	4,79	1,25
Ocena własnych warunków materialnych	Złe	3,27	1,68
	Średnie	3,93	1,40
	Dobre	4,79	1,20

POCZUCIE AWANSU CZY DEGRADACJI?

Respondenci zapytani o swój status społeczny sprzed dziesięciu lat, również w zdecydowanej większości plasowali się w środku 9-punktowej skali (łącznie 64,8% wskazań na punkty 4–6). Jedna czwarta (25%) swoją pozycję w przeszłości oceniła jako raczej niską (punkty 1–3), zaś tylko nieliczni (5,5%) – jako wysoką (punkty 7–9). Średnia ocen równa 4,42 oznacza, że badani najczęściej postrzegają swój status sprzed 10 lat jako nieco niższy od przeciętnego.

Okazuje się, że z obecnej perspektywy ocena przeszłości jest nieco bardziej krytyczna niż formułowana dziewięć lat wcześniej (różnica średnich wynosi 0,10; $p < 0,05$). Obecnie minimalnie rzadziej niż w 2004 roku Polacy swój status sprzed dziesięciu lat oceniają jako wysoki, nieco częściej zaś jako przeciętny.

Tabela 3

W którym miejscu był(a) Pan(i) 10 lat temu?*		Wskazania respondentów według terminów badań			
		2004		2013	
		w procentach			
Warstwa niższa	1	3,8	25,3	3,6	25,0
	2	7,5		8,2	
	3	14,0		13,2	
Warstwa średnia	4	18,0	62,2	18,1	64,8
	5	24,3		32,0	
	6	19,9		14,7	
Warstwa wyższa	7	5,7	7,7	3,7	5,5
	8	1,5		1,3	
	9	0,5		0,5	
Trudno powiedzieć		5,0		4,8	
		Średnia ocen na skali 1–9 = 4,52 Odchylenie standardowe = 1,60		Średnia ocen na skali 1–9 = 4,42 Odchylenie standardowe = 1,52	

* Jeśli respondent 10 lat temu nie był jeszcze osobą dorosłą, proszony był o wzięcie pod uwagę ówczesnej pozycji społecznej rodziców (opiekunów)

Istnieje znaczna zbieżność ocen obecnej pozycji i tej sprzed dziesięciu lat (współczynnik korelacji r Pearsona wynosi 0,563; $p < 0,001$). Jeżeli zaś chodzi o występujące w wynikach różnice, to można na ich podstawie mówić raczej o poczuciu degradacji niż awansu. Podobnie jak dziewięć lat temu, respondenci, odnosząc się do swojego aktualnego statusu społecznego, w porównaniu z tym, jaki – ich zdaniem – charakteryzował ich w przeszłości, nieco częściej wskazują na środek skali, rzadziej zaś na punkty powyżej centralnego. Co jednak istotne, obecny poziom poczucia degradacji jest wyraźnie niższy niż notowany w 2004 roku (różnica średnich wynosi 0,22; $p < 0,05$).

Tabela 4

W którym miejscu był(a) Pan(i) 10 lat temu?*		Wskazania respondentów według terminów badań					
		2004			2013		
		przeszłość	teraźniejszość	różnica	przeszłość	teraźniejszość	różnica
		w procentach					
Warstwa niższa	1	3,8	6,8	3,0	3,6	5,1	1,5
	2	7,5	10,6	3,1	8,2	11,2	3,0
	3	14,0	18,0	4,0	13,2	11,0	-2,2
Warstwa średnia	4	18,0	14,3	-3,7	18,1	17,4	-0,7
	5	24,3	30,7	6,4	32,0	40,5	8,5
	6	19,9	14,2	-5,7	14,7	10,0	-4,7
Warstwa wyższa	7	5,7	1,9	-3,8	3,7	1,5	-2,2
	8	1,5	0,7	-0,8	1,3	0,6	-0,7
	9	0,5	0,2	-0,3	0,5	0,3	-0,2
Trudno powiedzieć		5,0	2,5	-2,5	4,8	2,5	-2,3
Średnia na skali 1-9		4,52	4,09	-0,43*	4,42	4,21	-0,21*

* Różnica średnich istotna na poziomie $p < 0,05$.

Tabela 5

W którym miejscu był(a) Pan(i) 10 lat temu?		Wskazania respondentów według terminów badań					
		2004			2013		
		przeszłość	teraźniejszość	różnica	przeszłość	teraźniejszość	różnica
		w procentach					
Warstwa niższa		25,3	35,4	10,1	25,0	27,3	2,3
Warstwa średnia		62,2	59,2	-3,0	64,8	67,9	3,1
Warstwa wyższa		7,7	2,8	-4,9	5,5	2,4	-3,1
Trudno powiedzieć		5,0	2,5	-2,5	4,8	2,5	-2,3

Na podstawie różnicy pomiędzy oceną aktualnego statusu a tego sprzed dziesięciu lat, korzystny bilans można odnotować w przypadku co piątego badanego (20%), niekorzystny zaś niemal u co trzeciego (29,5%). Większość badanych (50,5%) posługując się 9-punktową skalą sytuuje się obecnie dokładnie w tym samym punkcie co dziesięć lat wcześniej.

Różnice pomiędzy średnimi sugerują, iż o społecznym awansie na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat najczęściej przekonani są pracownicy średniego i wyższego szczebla oraz osoby w wieku od 25 do 34 lat, zaś poczucie degradacji zazwyczaj towarzyszy respondentom najstarszym, słabo wykształconym, uzyskującym stosunkowo niskie dochody w przeliczeniu na jedną osobę w gospodarstwie domowym i niezadowolonym z własnej sytuacji materialnej, w tym zwłaszcza bezrobotnym, rencistom i emerytom.

Tabela 6

Cechy społeczno-demograficzne		Różnica średnich pomiędzy oceną aktualnego statusu społecznego oraz statusu sprzed 10 lat	Odchylenie standardowe
Ogółem		-0,21	1,40
Płeć	Mężczyźni	-0,13	1,38
	Kobiety	-0,28	1,41
Wiek	18–24 lata	0,19	1,39
	25–34	0,32	1,42
	35–44	-0,10	1,38
	45–54	-0,39	1,36
	55–64	-0,62	1,29
	65 lat i więcej	-0,59	1,25
Miejsce zamieszkania	Wieś	-0,19	1,39
	Miasto do 19 999	-0,25	1,37
	20 000 – 99 999	-0,22	1,30
	100 000 – 499 999	-0,28	1,46
	500 000 i więcej mieszkańców	-0,11	1,51
Wykształcenie	Podstawowe	-0,46	1,36
	Zasadnicze zawodowe	-0,43	1,33
	Średnie	-0,20	1,41
	Wyższe	0,29	1,37
Status zawodowy	Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	0,35	1,23
	Średni personel, technicy	0,50	1,27
	Pracownicy adm.-biurowi	0,17	1,42
	Pracownicy usług	-0,36	1,44
	Robotnicy wykwalifikowani	-0,07	1,36
	Robotnicy niewykwalifikowani	-0,28	1,20
	Rolnicy	-0,10	1,34
	Pracujący na własny rachunek	0,12	1,44
	Renciści	-0,66	1,58
	Emeryci	-0,58	1,20
	Uczniowie i studenci	0,30	1,26
	Bezrobotni	-0,76	1,39
	Gospodynie domowe i inni	-0,37	1,59
Dochody <i>per capita</i>	Do 500 zł	-0,53	1,43
	501–750	-0,33	1,41
	751–1000	-0,47	1,49
	1001–1500	-0,24	1,29
	Powyżej 1500 zł	0,13	1,34
Ocena własnych warunków materialnych	Złe	-0,83	1,59
	Średnie	-0,39	1,33
	Dobre	0,18	1,29

WŁASNA POZYCJA NA TLE STATUSU RODZICÓW I DZIADKÓW

O poczuciu awansu społecznego lub degradacji świadczy też postrzeganie własnego statusu na tle statusu rodziców i dziadków. Jak się okazuje, większość badanych (57%) uważa, że zajmuje w społeczeństwie wyższą pozycję niż ich dziadkowie. Niespełna jedna piąta ankietowanych (18%) pozycję tę określa jako taką samą, a tylko co dziewiąty respondent (11%) ma poczucie degradacji w porównaniu z dziadkami.

Nieco inaczej jest w przypadku porównania z rodzicami, choć i tutaj, wprawdzie nieznacznie, ale przeważa poczucie awansu (42% wskazań). Dwie piąte badanych (40%) uważa, że ich pozycja jest mniej więcej taka sama jak pozycja ich rodziców, zaś mniej więcej co szósty ankietowany (16%) jest zdania, że zajmuje niższą pozycję niż jego rodzice.

Jak się zatem okazuje, w Polsce niezmiennie od 1999 roku przeważa poczucie awansu w stosunku do poprzednich pokoleń, przy czym o ile w odniesieniu do dziadków oceny w tym względzie są dość stabilne, o tyle w porównaniu z sytuacją rodziców przekonanie o społecznym awansie wyrażane jest coraz rzadziej.

Tabela 7

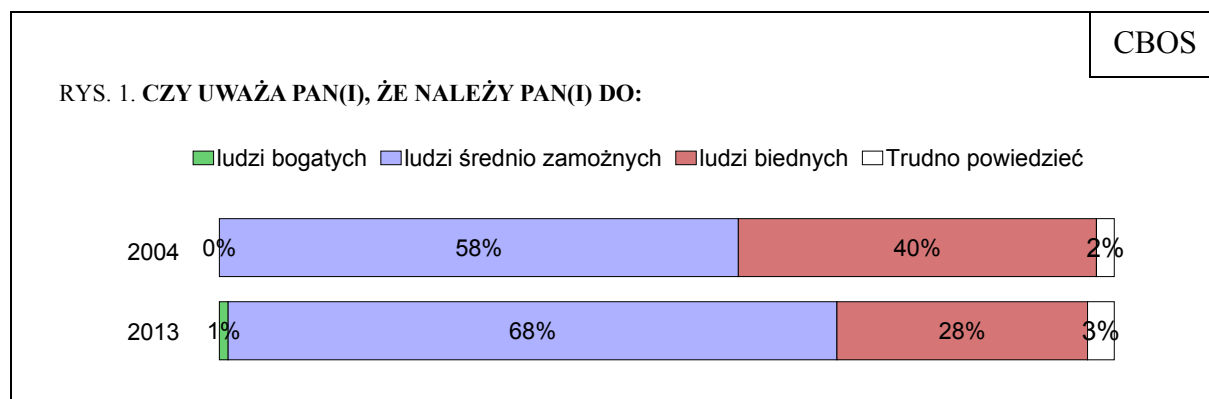
Czy w porównaniu z Pana(i) rodzicami/dziadkami Pana(i) pozycja społeczna jest, ogólnie rzecz biorąc, wyższa, niższa czy też mniej więcej taka sama?	Pozycja społeczna respondentów w porównaniu z pozycjami											
	rodziców						dziadków					
	1999	2004	2013	1999	2004	2013	1999	2004	2013	1999	2004	2013
	w procentach											
Zdecydowanie wyższa	13	48	12	45	12	42	24	59	23	55	23	57
Raczej wyższa	35		33		30		35		32		34	
Mniej więcej taka sama	37	37	36	36	40	40	18	18	18	18	18	18
Raczej niższa	9	11	13	15	14	16	7	9	11	14	9	11
Zdecydowanie niższa	2		2		2		2		3		2	
Trudno powiedzieć	5	5	4	4	2	2	14	14	15	15	14	14

Oceny własnej pozycji w porównaniu z pozycją rodziców i dziadków są najmocniej powiązane z ocenami warunków materialnych, wysokością dochodów na osobę, poziomem wykształcenia, statusem zawodowym, wiekiem, a poniekąd również z wielkością miejscowości zamieszkania. O awansie, czy to w stosunku do rodziców, czy do dziadków, mówią przede wszystkim osoby o najwyższych dochodach *per capita*, najlepiej wykształcone, o wysokim statusie zawodowym i zamieszkujące największe miasta. Co jednak istotne, ze względu na odległość czasową, poczucie awansu społecznego w stosunku do poprzednich pokoleń jest tym wyższe, im starszy wiek badanych. Zatem stosunkowo często towarzyszy ono również obecnym emerytom (zob. tabele aneksowe).

BOGACTWO, WŁADZA, PRESTIŻ

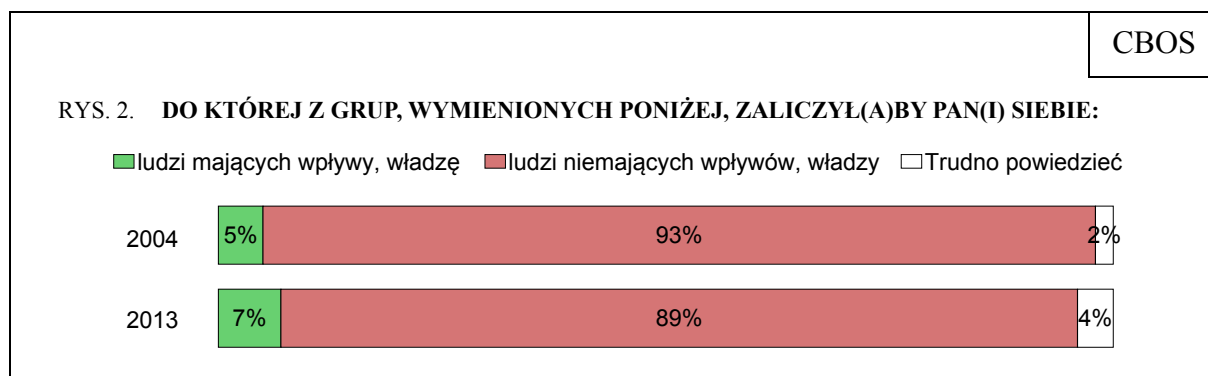
Za Maxem Weberem przyjmuje się, iż podstawowe wymiary zróżnicowania społecznego stanowią bogactwo, władza i prestiż. Nawiązując do tej koncepcji stratyfikacji, zapytaliśmy Polaków o ich autoidentyfikację w zakresie zamożności, poczucia wpływu i władzy oraz uznania społecznego.

W pytaniu o status materialny, Polacy niezmiennie w zdecydowanej większości uważają się za średnio zamożnych (68%). Nieco ponad jedna czwarta badanych uznaje się za biednych (28%), zaś jedynie co setny zalicza się do grona bogatych (1%). Co jednak znaczące, pomimo utrzymującej się niechęci do określania się mianem bogatych, w ciągu ostatnich dziewięciu lat wyraźnie ubyło osób zaliczających się do ludzi biednych (spadek o 12 punktów), przybyło zaś, w swojej ocenie, średnio zamożnych (wzrost o 10 punktów).

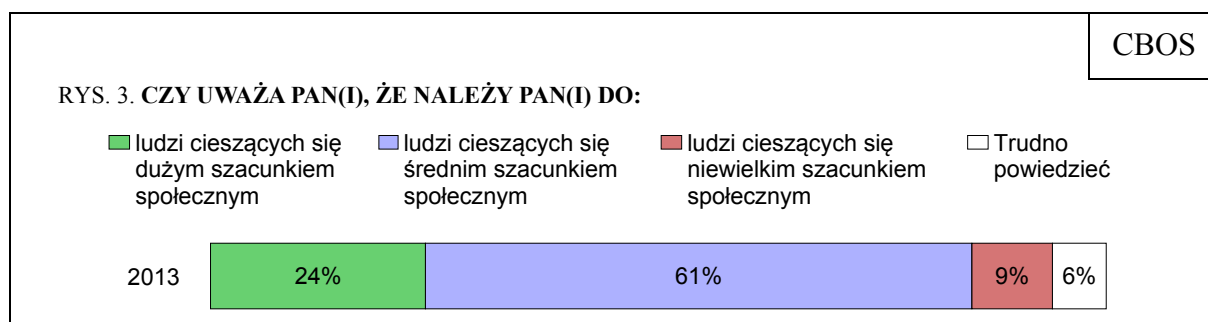
Poczucie zamożności w największym stopniu różnicuje ocena warunków materialnych, wysokość uzyskiwanych dochodów w przeliczeniu na osobę, poziom wykształcenia, status zawodowy, wiek, a poniekąd też wielkość miejscowości zamieszkania (zob. tabele aneksowe). Wprawdzie w niemal wszystkich wyróżnionych przez nas grupach społeczno-demograficznych dominuje przekonanie o przeciętnym poziomie własnej zamożności, do ludzi biednych stosunkowo najczęściej zaliczają się respondenci niezadowoleni z sytuacji materialnej swojego gospodarstwa domowego (77% wskazań), badani o najniższych dochodach *per capita* (49%), w tym zwłaszcza robotnicy niewykwalifikowani (45%), renciści (44%), bezrobotni (44%) oraz gospodynie domowe (40%). Ponadto do tej grupy częściej niż inni kwalifikują się osoby z wykształceniem podstawowym (40%), w wieku powyżej 65 lat (37%), a ze względu na wielkość miejscowości – przede wszystkim mieszkańcy wsi (34%).

Jeśli natomiast chodzi o odpowiedzi na ogólne pytanie o wpływy i władzę, podobnie jak w 2004 roku, ogromna większość Polaków (89%) uznała siebie za ludzi nieposiadających tych atrybutów. Tylko co czternasty respondent był odmiennego zdania (7%), zaś czterech na stu nie potrafiło jednoznacznie określić swojej sytuacji w tym względzie. Co jednak ważne, w ciągu ostatnich dziewięciu lat, nieco zmniejszyła się dominująca grupa osób pozbawionych, w swojej ocenie, wpływu i władzy (spadek o 4 punkty), minimalnie wzrósł zaś odsetek tych, którzy udzielili odpowiedzi przeciwnych (o 2 punkty).

Do ludzi mających wpływy i władzę obecnie stosunkowo najczęściej zaliczają się respondenci z wyższym wykształceniem (13% wskazań), badani w wieku od 18 do 24 lat (12%) i o dochodach *per capita* powyżej 1500 zł (11%). Pod względem statusu zawodowego są to najczęściej przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści z wyższym wykształceniem (19% wskazań), pracownicy średniego szczebla, w tym technicy (17%), a także prywatni przedsiębiorcy (10%) oraz uczniowie i studenci (10%) – zob. tabele aneksowe.

Z kolei w pytaniu o prestiż, aż trzy piąte badanych określiło się mianem ludzi cieszących się średnim szacunkiem społecznym (61%). Jedna czwarta przypisała sobie duży szacunek innych wobec swojej osoby (24%), zaś co jedenasty badany uważa siebie za osobę darzoną niewielkim szacunkiem (9%). Jeden na szesnastu badanych nie potrafił ocenić stosunku innych ludzi do siebie (6%).

Okazuje się, iż poczucie, że jest się darzonym szacunkiem społecznym, jest tym silniejsze, im wyższy poziom wykształcenia badanych. Natomiast poza osobami z wyższym wykształceniem (30% wskazań), do osób uważających, iż cieszą się dużym szacunkiem społecznym, zaliczają się głównie respondenci najczęściej praktykujący religijnie (43%), bezrobotni (39%), pracownicy średniego szczebla (37%) oraz uczniowie i studenci (34%). Z kolei o niewielkim szacunku innych wobec swojej osoby stosunkowo najczęściej mówią badani niezadowoleni ze swojej sytuacji materialnej (21% wskazań), niepraktykujący religijnie (16%), robotnicy niewykwalifikowani (14%), renciści (13%), osoby z podstawowym wykształceniem (13%) oraz mieszkańcy największych miast (13%) – zob. tabele aneksowe.

Ogólnie rzecz biorąc, do ludzi, którzy uważają się za cieszących się wysokim szacunkiem społecznym, mających poczucie władzy i określających się co najmniej jako średnio zamożni, zaliczyć można zaledwie 3% spośród ogółu badanych. Niewiele większą grupę (4,3%) stanowią respondenci w swoim przekonaniu biedni, bez poczucia jakichkolwiek wpływów i władzy oraz pozbawieni szacunku społecznego.

BOGACTWO, WŁADZA, PRESTIŻ A OCENA WŁASNEJ POZYCJI SPOŁECZNEJ

Omawiane wcześniej oceny własnej pozycji społecznej są, jak się okazuje, najsilniej powiązane z opiniami o własnej zamożności – z tym, czy badani uważają, że należą do ludzi bogatych, średnio zamożnych czy też biednych (tau-b Kendalla równe 0,359; $p < 0,001$), w mniejszym zaś stopniu z poczuciem szacunku społecznego (tau-b Kendalla równe 0,212; $p < 0,001$), a w najmniejszym z deklaracjami dotyczącymi posiadanych wpływów czy władzy (tau-b Kendalla równe 0,141; $p < 0,001$), przy czym wszystkie te zależności – jak widać – są statystycznie istotne.

Z reguły im wyższa ocena własnej pozycji społecznej, tym częściej badani zaliczają się do osób bogatych, mających wpływy i władzę oraz cieszących się dużym szacunkiem społecznym. Należy jednak zauważyć, że bez względu na to, czy badani zakwalifikowali się do grupy osób o niskiej, średniej czy wysokiej pozycji społecznej, najczęściej twierdzą, że nie mają wpływu na władzę (patrz tabela 9) oraz że cieszą się średnim szacunkiem społecznym (patrz tabela 10). Jedynie ocena własnej zamożności jest bardziej zróżnicowana. Osoby określające swoją pozycję społeczną jako średnią i wysoką zazwyczaj zaliczają się do ludzi średniozamożnych, zaś lokujący się na nizinach społecznych z reguły przypisują się do kategorii ludzi biednych (patrz tabela 8).

Tabela 8

Czy uważa Pan(i), że należy Pan(i) do:	Badani według zadeklarowanej pozycji społecznej			
	Niska (1-3)	Średnia (4-6)	Wysoka (7-9)	Trudno powiedzieć
	w procentach			
ludzi bogatych	0	0	12	0
ludzi średnio zamożnych	33	80	64	56
ludzi biednych	61	17	20	33
Trudno powiedzieć	6	3	4	11
Suma	100	100	100	100

Tabela 9

Do której z grup, wymienionych poniżej, zaliczył(a)by Pan(i) siebie:	Badani według zadeklarowanej pozycji społecznej			
	Niska (1-3)	Średnia (4-6)	Wysoka (7-9)	Trudno powiedzieć
	w procentach			
ludzi mających wpływ, władzę	1	8	23	0
ludzi niemających wpływów, władzy	95	88	73	83
Trudno powiedzieć	4	4	4	17
Suma	100	100	100	100

Tabela 10

Czy uważa Pan(i), że należy Pan(i) do:	Badani według zadeklarowanej pozycji społecznej			
	Niska (1-3)	Średnia (4-6)	Wysoka (7-9)	Trudno powiedzieć
	w procentach			
ludzi cieszących się dużym szacunkiem społecznym	15	26	32	22
ludzi cieszących się średnim szacunkiem społecznym	58	63	60	22
ludzi cieszących się niewielkim szacunkiem społecznym	20	6	0	22
Trudno powiedzieć	7	5	8	34
Suma	100	100	100	100

Analizując tę zależność w odwrotnym kierunku można stwierdzić, że ludzie w swojej ocenie bogaci zazwyczaj przypisują sobie wysoką pozycję społeczną (60% wskazań), średnio zamożni – średnią (85% wskazań), a biedni – niską (52% wskazań) – patrz tabela 11. Osoby cieszące się – w swojej ocenie – średnim i wysokim szacunkiem społecznym z reguły lokują się wokół środkowej wartości na skali statusu społecznego (odpowiednio: 75% i 81% wskazań), a przekonani, że ich osoba nie budzi respektu innych, najczęściej swoją pozycję społeczną określają jako niską (51% wskazań) – patrz tabela 12. W jeszcze mniejszym stopniu postrzeganie własnego statusu społecznego zróżnicowane jest ze względu na deklarowane poczucie wpływu i władzy. Zarówno osoby w swojej ocenie wpływowe, jak i niemające władzy, najczęściej postrzegają swoją pozycję społeczną jako średnią

(odpowiednio 87% i 72% wskazań) – patrz tabela 13. Analizy te potwierdzają, iż w przekonaniu Polaków o pozycji społecznej w większym stopniu decyduje bogactwo niż prestiż (szacunek społeczny) czy – tym bardziej – władza.

Tabela 11

Ocena swojej pozycji społecznej	Badani według zadeklarowanego poziomu zamożności			
	bogaci	średnio zamożni	biedni	Trudno powiedzieć
	w procentach			
niska (1–3)	0	11	52	36
średnia (4–6)	40	85	44	56
wysoka (7– 9)	60	2	2	3
Trudno powiedzieć	0	2	2	5
Suma	100	100	100	100

Tabela 12

Ocena swojej pozycji społecznej	Badani według zadeklarowanego poczucia szacunku w oczach innych			
	cieszący się dużym szacunkiem społecznym	cieszący się średnim szacunkiem społecznym	cieszący się niewielkim szacunkiem społecznym	Trudno powiedzieć
	w procentach			
niska (1–3)	14	22	51	27
średnia (4–6)	81	75	45	61
wysoka (7– 9)	3	2	0	3
Trudno powiedzieć	2	1	4	9
Suma	100	100	100	100

Tabela 13

Ocena swojej pozycji społecznej	Badani według zadeklarowanego poczucia wpływu i władzy		
	mający wpływy i władzę	niemających wpływu i władzy	Trudno powiedzieć
	w procentach		
niska (1–3)	4	24	23
średnia (4–6)	87	72	67
wysoka (7– 9)	9	2	3
Trudno powiedzieć	0	2	7
Suma	100	100	100

IDENTYFIKACJE PRZYNALEŻNOŚCIOWE

Pytając respondentów o ich identyfikacje przynależnościowe, zastosowaliśmy pytanie otwarte. Chcieliśmy dzięki temu sprawdzić, jakie określenia klas, warstw czy grup społecznych funkcjonują jeszcze w polskim społeczeństwie, a także które z tych określeń wydają się Polakom najbliższe i najlepiej opisujące ich sytuację. Czy utożsamiają się oni

raczej z grupami wyróżnianymi ze względu na poziom zamożności i gradację struktury społecznej, czy raczej akcentują w tym względzie swój status zawodowy, a może przede wszystkim identyfikują się ze środowiskami określanymi przez specyficzne poglądy, zainteresowania czy stosunek do życia³.

Okazuje się, że ponad połowa respondentów (56,7%) identyfikuje się z kategoriami należącymi do schematu gradacji klas (*wyższa – średnia – niższa*). Zdecydowanie rzadziej wskazywane są kategorie o charakterze funkcjonalnym – określające status społeczno-zawodowy (22,9%), natomiast najrzadziej Polacy w opisie własnej przynależności koncentrują się na środowiskach wyróżnianych ze względu na prezentowane poglądy, podejście do życia czy też przynależność do organizacji (3,4%). Znaczna część badanych (15,2%) nie potrafiła określić żadnej grupy, klasy czy warstwy, do której przynależy. Nieliczni zaś odmówili odpowiedzi na zadane pytanie (0,9%) lub stwierdzili, że nie należą do żadnej grupy, klasy czy warstwy społecznej (0,7%).

Ze stworzonej hierarchii odpowiedzi na pytanie otwarte wynika, iż Polacy zdecydowanie najczęściej identyfikują się z *klasą/warstwą średnią* (44,8% wskazań). Co dwunasty badany stwierdził, że należy do *klasy robotniczej* (7,9%), a co piętnasty zakwalifikował się do *klasy/warstwy niższej* (6,8%), przy czym część z tych osób zastosowała określenie *klasa/warstwa najniższa*. Zdecydowanie rzadziej respondenci, mówiąc o swojej przynależności, stosowali takie określenia jak *emeryci* (3,6% wskazań), *inteligencja* lub *intelektualiści* (3,5%), *rolnicy* (2,6%), *ludzie biedni*, *biedota* lub *ubodzy* (2,6%), *niższa klasa średnia* lub *zubożała klasa średnia* (1,8%), *klasa pracownicza* (1,5%), *zwykli obywatele*, *uczciwi ludzie* (1,0%). Tylko sporadycznie pojawiały się określenia typu *bezrobotni* (0,9%), *klasa/warstwa wyższa* (0,7%), *klasa chłopska* (0,5%) czy *klasa chłopsko-robotnicza* (0,2%).

---

³ Warto dodać, że pytanie otwarte, o identyfikację przynależnościowe, było zadawane jako pierwsze w całym bloku pytań dotyczącym omawianej problematyki, w związku z czym pytania zamknięte, wykorzystane w dalszej części ankiety, nie mogły sugerować odpowiedzi na nie.

Tabela 14

W społeczeństwach zwykle funkcjonują różne grupy, klasy, warstwy społeczne. Jak by Pan(i) nazwał(a) grupę, klasę lub warstwę, do której Pan(i) należy?		
Ze względu na status materialny i miejsce w strukturze społecznej:		
Klasa/warstwa średnia (średnio-zamożna, przeciętna)	44,8	56,7
Klasa/warstwa niższa (w tym najniższa)	6,8	
Biedota, biedni, klasa ludzi biednych, ubodzy, o niskich dochodach	2,6	
Klasa/warstwa poniżej średniej (niższa klasa średnia, średnio-uboga, zubożała klasa średnia)	1,8	
Klasa/warstwa wyższa	0,7	
Ze względu na status społeczno-zawodowy:		
Klasa robotnicza	7,9	22,9
Emeryci	3,6	
Inteligencja, intelektualiści	3,5	
Rolnicy	2,6	
Klasa pracownicza (ludzi pracy)	1,5	
Bezrobotni	0,9	
Klasa chłopska (chłopi)	0,5	
Klasa chłopsko-robotnicza	0,2	
Inne konkretne grupy wyróżnione ze względu na status społeczno-zawodowy	2,2	
Pozostałe odpowiedzi:		
Grupy wyróżnione ze względu na prezentowane poglądy, podejście do życia, przynależność do organizacji	1,3	3,4
Zwykli obywatele, sprawiedliwi/uczciwi ludzie	1,0	
Inne konkretne odpowiedzi	1,1	
Trudno powiedzieć	15,2	
Odmowa odpowiedzi	0,9	
Nie utożsamiam się z żadną grupą/klasą/warstwą	0,7	

Okazuje się, że to przede wszystkim status materialny decyduje o przypisywaniu sobie określonej pozycji w strukturze społecznej. Fakt ten nie oznacza jednak, że bogaceniu się i coraz większemu zadowoleniu z własnej sytuacji bytowej Polaków towarzyszy poczucie społecznego awansu. Niezmiennie dominuje przekonanie o własnej „przeciętności”, co wyraża się między innymi w autoklasyfikacji większości respondentów do średniej warstwy społecznej oraz lokowaniu się wokół środka skali awansu społecznego. Zdecydowana większość badanych zalicza się do ludzi średnio zamożnych oraz cieszących się przeciętnym szacunkiem społecznym, a tylko nieliczni mają poczucie wpływu i władzy.

Z deklaracji wynika, iż Polacy, w większości, nie odnotowali zmiany w zakresie własnej pozycji społecznej w ostatnim dziesięcioleciu. Tym zaś, którzy ją zaobserwowali, częściej towarzyszy poczucie degradacji niż awansu. Co jednak istotne, przekonanie o społecznej degradacji obecnie wyrażane jest rzadziej niż w 2004 roku. Ponadto utrzymuje się przeświadczenie o wyższości własnego statusu społecznego nad statusem własnych rodziców, a tym bardziej dziadków.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

Tabela 1

		Czy w porównaniu z Pana(i) rodzicami, Pana(i) pozycja społeczna jest, ogólnie rzecz biorąc, wyższa, niższa czy też mniej więcej taka sama jak ich pozycja?				Liczba osób
		Wyższa	Mniej więcej taka sama	Niższa	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		42	40	16	2	1975
Płeć	Mężczyźni	40	42	16	2	948
	Kobiety	42	39	16	2	1027
Wiek	18-24 lata	15	52	26	8	231
	25-34	31	51	17	1	399
	35-44	37	44	18	1	338
	45-54	48	37	13	1	322
	55-64	55	29	14	2	343
	65 lat i więcej	56	31	11	3	342
Miejsce zamieszkania	Wieś	40	43	15	2	766
	Miasto do 19 999	41	39	18	2	315
	20 000 - 99 999	44	37	17	2	368
	100 000 - 499 999	37	48	13	3	316
	500 000 i więcej mieszk.	49	29	19	3	211
Wykształcenie	Podstawowe	29	43	23	5	429
	Zasadnicze zawodowe	40	41	17	2	491
	Średnie	44	40	15	2	661
	Wyższe	53	37	9	1	395
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	56	34	9	1	185
	Średni personel, technicy	58	36	5	1	76
	Pracownicy adm.-biurowi	54	33	12	1	121
	Pracownicy usług	29	54	17		120
	Robotnicy wykwalifikowani	32	48	17	3	240
	Robotnicy niewykwalifik.	24	53	20	2	111
	Rolnicy	35	45	19	1	103
	Pracujący na własny rach.	50	42	7	1	79
Bierni zawodowo	Renciści	37	38	20	5	137
	Emeryci	59	29	9	2	414
	Uczniowie i studenci	13	53	24	11	134
	Bezrobotni	31	37	31	0	135
	Gospodynie domowe i inni	26	44	29	1	120
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	54	35	10	1	246
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	41	45	14	1	189
	sekt. pryw. poza rolnict.	36	47	15	2	445
	prywatnym gosp. rolnym	35	47	18		110
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	25	52	21	2	278
	501-750	32	44	23	1	220
	751-1000	42	41	15	3	274
	1001-1500	49	38	12	1	346
	Powyżej 1500 zł	56	33	10	1	394
Ocena własnych war. mater.	Złe	26	42	29	2	247
	Średnie	41	41	16	3	914
	Dobre	47	39	12	2	814
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	45	33	19	3	89
	Raz w tygodniu	45	39	14	2	876
	1-2 razy w miesiącu	37	48	12	3	319
	Kilka razy w roku	40	37	21	1	443
	W ogóle nie uczestniczy	35	43	17	4	248
Poglądy polityczne	Lewica	43	38	18	1	322
	Centrum	40	42	16	1	690
	Prawica	47	38	14	1	539
	Trudno powiedzieć	35	41	17	6	425

Tabela 2

		Czy w porównaniu z Pana(i) dziadkami, Pana(i) pozycja społeczna jest, ogólnie rzecz biorąc, wyższa, niższa czy też mniej więcej taka sama jak ich pozycja?				Liczba osób
		Wyższa	Mniej więcej taka sama	Niższa	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		57	18	11	14	1969
Płeć	Mężczyźni	55	19	12	14	944
	Kobiety	58	18	10	13	1025
Wiek	18-24 lata	40	29	20	12	229
	25-34	55	23	13	9	397
	35-44	59	17	11	14	338
	45-54	66	12	12	10	322
	55-64	58	15	9	19	342
	65 lat i więcej	59	17	6	18	340
Miejsce zamieszkania	Wieś	57	19	11	14	763
	Miasto do 19 999	56	18	13	14	315
	20 000 - 99 999	58	16	11	15	367
	100 000 - 499 999	49	24	13	15	314
Wykształcenie	500 000 i więcej mieszk.	69	13	8	10	210
	Podstawowe	39	26	13	22	425
	Zasadnicze zawodowe	53	19	13	15	489
	Średnie	61	16	12	11	661
Grupa społ.-zaw. pracujący	Wyższe	74	13	6	7	394
	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	73	16	6	5	185
	Średni personel, technicy	69	13	10	8	76
	Pracownicy adm.-biurowi	77	9	9	5	121
	Pracownicy usług	53	22	11	14	120
	Robotnicy wykwalifikowani	55	18	12	14	240
	Robotnicy niewykwalifik.	40	20	25	15	111
	Rolnicy	64	16	9	12	103
Bierni zawodowo	Pracujący na własny rach.	65	20	5	10	79
	Renciści	51	15	16	18	137
	Emeryci	61	16	5	18	412
	Uczniowie i studenci	44	28	15	13	133
	Bezrobotni	38	27	14	21	133
Pracuje w:	Gospodynie domowe i inni	44	25	19	13	119
	inst. państw., publicznej	73	10	8	9	246
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	56	26	12	7	189
	sekt. pryw. poza rolnict.	58	18	11	12	445
	prywatnym gosp. rolnym	61	16	9	14	110
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	42	28	16	14	276
	501-750	52	17	15	16	218
	751-1000	59	20	9	12	274
	1001-1500	63	13	8	16	344
	Powyżej 1500 zł	69	16	7	8	394
Ocena własnych war. mater.	Złe	37	28	17	19	244
	Średnie	56	18	11	14	912
	Dobre	63	16	10	11	813
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	54	17	12	17	88
	Raz w tygodniu	60	17	9	14	876
	1-2 razy w miesiącu	55	21	12	12	318
	Kilka razy w roku	56	18	12	14	441
	W ogóle nie uczestniczy	52	20	14	14	247
Poglądy polityczne	Lewica	63	16	9	12	321
	Centrum	55	19	13	13	688
	Prawica	64	17	10	9	539
	Trudno powiedzieć	47	22	11	21	421

Tabela 3

		Czy uważa Pan(i), że należy Pan(i) do:				Liczba osób
		ludzi bogatych	ludzi średnio zamożnych	ludzi biednych	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		1	68	28	3	1062
Płeć	Mężczyźni	1	68	29	2	507
	Kobiety	0	69	26	5	555
Wiek	18-24 lata		82	12	6	122
	25-34	1	71	24	4	215
	35-44		72	24	5	183
	45-54	1	66	31	2	171
	55-64	1	65	34	1	185
	65 lat i więcej		60	37	3	186
Miejsce zamieszkania	Wieś	0	63	34	3	406
	Miasto do 19 999	1	70	26	3	172
	20 000 - 99 999		71	26	3	195
	100 000 - 499 999		74	21	5	175
	500 000 i więcej mieszk.	3	71	22	4	114
Wykształcenie	Podstawowe	0	56	40	4	231
	Zasadnicze zawodowe		62	35	2	263
	Średnie	1	71	25	4	354
	Wyższe	1	86	9	4	214
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	2	90	6	2	106
	Średni personel, technicy	3	80	12	5	36
	Pracownicy adm.-biurowi		77	14	9	66
	Pracownicy usług		69	26	5	74
	Robotnicy wykwalifikowani	1	67	31	1	135
	Robotnicy niewykwalifik.		55	45		61
	Rolnicy		64	31	5	47
	Pracujący na własny rach.		85	13	2	51
Bierni zawodowo	Renciści		54	44	3	66
	Emeryci	0	64	33	3	221
	Uczniowie i studenci		85	7	7	64
	Bezrobotni		54	44	1	84
	Gospodynie domowe i inni		52	40	8	51
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	1	81	15	3	145
	spółce właścicieli prywatnych i państwa		71	25	4	115
	sekt. pryw. poza rolnict.	1	74	23	3	244
	prywatnym gosp. rolnym		67	28	4	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł		44	49	6	151
	501-750		60	39	1	110
	751-1000	1	62	35	3	154
	1001-1500		72	24	3	191
	Powyżej 1500 zł	2	85	13	0	225
Ocena własnych war. mater.	Złe		21	77	2	137
	Średnie	0	64	31	5	493
	Dobre	1	89	8	2	432
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu		72	21	8	47
	Raz w tygodniu	0	72	25	2	452
	1-2 razy w miesiącu		68	27	5	183
	Kilka razy w roku		61	35	4	237
	W ogóle nie uczestniczy	3	67	27	2	144
Poglądy polityczne	Lewica	1	75	23	1	170
	Centrum	1	74	22	4	371
	Prawica	0	70	29	1	301
	Trudno powiedzieć		53	39	8	220

Tabela 4

		Do której z grup, wymienionych poniżej, zaliczył(a)by Pan(i) siebie?			Liczba osób
		ludzi mających wpływ, władzę	ludzi niemających wpływów, władzy	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		7	89	4	1065
Płeć	Mężczyźni	8	88	3	508
	Kobiety	5	91	4	556
Wiek	18-24 lata	12	84	4	124
	25-34	7	89	3	215
	35-44	9	85	5	183
	45-54	6	92	2	172
	55-64	5	92	3	185
	65 lat i więcej	3	92	5	186
Miejsce zamieszkania	Wieś	6	90	4	408
	Miasto do 19 999	5	91	5	172
	20 000 - 99 999	6	91	3	195
	100 000 - 499 999	9	89	2	176
	500 000 i więcej mieszk.	9	84	7	114
Wykształcenie	Podstawowe	7	90	3	233
	Zasadnicze zawodowe	4	93	3	263
	Średnie	5	90	5	355
	Wyższe	13	84	3	215
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	19	78	3	106
	Średni personel, technicy	17	83		37
	Pracownicy adm.-biurowi	6	91	3	65
	Pracownicy usług	7	87	6	74
	Robotnicy wykwalifikowani	2	95	3	135
	Robotnicy niewykwalifik.	7	90	3	61
	Rolnicy	4	94	2	47
	Pracujący na własny rach.	10	86	4	51
Bierni zawodowo	Renciści	1	98	1	66
	Emeryci	3	91	6	221
	Uczniowie i studenci	10	85	5	66
	Bezrobotni	8	89	3	84
	Gospodynie domowe i inni	2	92	6	52
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	11	84	4	145
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	8	89	3	115
	sekt. pryw. poza rolnict.	8	88	3	244
	prywatnym gosp. rolnym	2	96	2	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	5	92	3	151
	501-750	7	87	6	110
	751-1000	4	93	3	154
	1001-1500	7	90	4	191
	Powyżej 1500 zł	11	86	3	225
Ocena własnych war. mater.	Złe	4	93	3	137
	Średnie	4	93	3	495
	Dobre	11	84	5	433
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	6	85	9	47
	Raz w tygodniu	6	89	5	454
	1-2 razy w miesiącu	5	91	4	183
	Kilka razy w roku	7	90	3	236
	W ogóle nie uczestniczy	10	89	1	144
Poglądy polityczne	Lewica	8	90	2	171
	Centrum	7	90	3	370
	Prawica	7	89	5	301
	Trudno powiedzieć	5	90	5	223

Tabela 5

		Czy uważa Pan(i), że należy Pan(i) do:				Liczba osób
		ludzi cieszących się dużym szacunkiem społecznym	ludzi cieszących się średnim szacunkiem społecznym	ludzi cieszących się niewielkim szacunkiem społecznym	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		24	61	9	6	1065
Płeć	Mężczyźni	24	61	9	5	508
	Kobiety	23	61	9	8	557
Wiek	18-24 lata	28	59	7	6	124
	25-34	23	60	10	7	215
	35-44	27	60	7	6	183
	45-54	22	64	9	5	172
	55-64	22	61	9	7	185
	65 lat i więcej	20	61	11	8	186
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	64	8	5	408
	Miasto do 19 999	27	56	9	7	172
	20 000 - 99 999	21	61	10	8	195
	100 000 - 499 999	21	61	9	9	176
	500 000 i więcej mieszk.	25	57	13	5	114
Wykształcenie	Podstawowe	18	61	13	8	233
	Zasadnicze zawodowe	22	66	8	5	263
	Średnie	25	60	10	5	355
	Wyższe	30	56	4	9	215
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	29	62	3	5	106
	Średni personel, technicy	37	53	5	6	37
	Pracownicy adm.-biurowi	25	52	11	12	66
	Pracownicy usług	14	72	10	3	74
	Robotnicy wykwalifikowani	20	65	11	5	135
	Robotnicy niewykwalifik.	19	62	14	5	61
	Rolnicy	17	69	10	3	47
	Pracujący na własny rach.	26	65	3	7	51
Bierni zawodowo	Renciści	19	65	13	2	66
	Emeryci	19	61	11	9	221
	Uczniowie i studenci	34	51	3	11	66
	Bezrobotni	39	48	6	7	84
	Gospodynie domowe i inni	15	65	12	8	52
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	33	55	7	6	146
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	20	66	6	7	115
	sekt. pryw. poza rolnict.	21	63	11	6	244
	prywatnym gosp. rolnym	16	71	10	3	50
	Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	20	64	12	3
	501-750	22	60	12	6	110
	751-1000	31	55	8	6	154
	1001-1500	23	62	10	5	191
	Powyżej 1500 zł	22	63	7	8	225
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	49	21	6	137
	Średnie	18	67	8	7	495
	Dobre	30	58	6	6	434
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	43	48	4	5	47
	Raz w tygodniu	25	60	8	7	454
	1-2 razy w miesiącu	19	66	8	6	183
	Kilka razy w roku	22	68	7	3	237
	W ogóle nie uczestniczy	21	51	16	11	144
Poglądy polityczne	Lewica	23	61	9	7	171
	Centrum	25	61	8	6	371
	Prawica	24	63	9	4	301
	Trudno powiedzieć	20	58	12	10	223